

Marko Uršič (1951) je filozof in literat ter redni profesor na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Nedavno je z zadnjo knjigo *Zima zaključil svoj dolgoletni projekt Štirje časi*, v katerem je na impozantno izviren način prepletel svoje filozofsko premišljevanje z literarnim izpovedovanjem. Ob sklenitvi tega unikatnega knjižnega dela v petih knjigah (*Poletje je namreč izšlo v dveh delih*) na več kot dva tisoč petsto straneh smo z avtorjem opravili kratek pogovor.

»V sebi ne ločujem filozofa in pisatelja, sem oboje.«

Štirje časi

Zima: četrti čas, preludij. O sencah.

Filozofski pogovori in samogovori

Marko Uršič

Cankarjeva založba,

2015, t. v., 548 str., 44,96 €, JAK

Bukla: Kako bi predstavili *Štiri čase* nekemu, ki jih še ni vzel v roke?

Uršič: *Štirje časi* s podnaslovom »Filozofski pogovori in samogovori« so cikel filozofsko-literarnih knjig, ki obravnavajo različne filozofske probleme tako v tematsko-objektivnem kakor tudi v osebno-subjektivnem pogledu, kolikor je to dvoje sploh mogoče ločevati (sam mislim, da ne). S štirimi sogovorniki, mojimi »drugimi jazi«, v tetralogiji potujem od sebe samega, prek filozofije prostora in časa, narave in duha (v *Pomladi*), renesančne estetike in etike (v *Poletju*), kozmologije in metafizike (v *Jeseni*), do temeljnega ontološkega vprašanja o sami resničnosti (v *Zimi*). Moje knjige niso poljudne v takšnem pomenu, kot je, recimo, uspešnica Josteina Gaardnerja *Zofijin svet*, poskušam pa v filozofiji povedati jasno in razumljivo tisto, kar je mogoče povedati jasno in razumljivo – vselej pa ostaja presežna skrivnost, »bistvo, ki je očem skrito«, kot je lepo rekel Mali princ.

Bukla: Kako se je počutil filozof v vas, ko ste zaključili ta veleknjižni projekt? Kaj pa pisatelj?

Uršič: V sebi ne ločujem filozofa in pisatelja, sem oboje. *Štirje časi* so filozofska literatura ali literarizirana filozofija – odvisno od tega, na kakšen način jih bralec ali bralka bere. So pa te knjige spletene iz več pramenov, zlasti *Poletje* in *Zima*: kakor v glasbeni fugi se kontrapunktično prepletajo nizi bolj filozofskih z nizi bolj literarnih poglavlji. Mislim, da je posebnost, morda tudi odlika mojih knjig ravno ta dvojnost in mnogoterost »v enem«, pri čemer pa dvoje ostaja dvoje in mnogo ostaja mnogo. Slogovno »večglasjek«, preplet drugega in istega, odraža tudi moje filozofsko prepričanje, da je bistvo filozofije – ljubezni do modrosti – ravno v iskanju poti k vselej presežni resničnosti. Filozofija je zame predvsem miselna pot, potem šele »sistem« misli.

Bukla: Morda je smiselno narediti še pogled nazaj. Kako se je pred dobrim ducatom let vse skupaj sploh začelo?

Uršič: *Štiri čase* sem začel pisati že v prejšnjem stoletju, *Pomlad* je izšla leta 2002. Celotno tetralogijo sem napisal tu, kjer tudi zdaj odgovarjam na vaša vprašanja, v Kazljah, kraški vasi, ki je postala moj drugi, v marsičem celo prvi dom. V Ljubljani je sledilo brušenje besedil, že pred pisanjem pa seveda študij obsežne filozofske literature, ki jo obravnavam v teh knjigah. – Hm, kako se je vse to začelo? Če povem bolj literarno, so se *Štirje časi* začeli takrat, ko je k mojemu »prvememu jazu«, podeželskemu svetovljanu, malce staroveškemu »mojstru« Brunu, prišel na obisk in po nasvet moj mlajši »drugi jaz«, študent Janez; in potem sta se kmalu med mojimi drugimi jazi znašla še Marija in Angel – četverje torej, deloma tudi »arhetipsko«, čeprav, kolikor sem zmož, živo.

Bukla: Ste imeli ob začetku tega projekta že povsem jasno idejo, kako bo potekal? Strukture posameznih knjig se med seboj precej razlikujejo ...?

Uršič: Na začetku seveda nisem vedel, kam vse me bo popeljala miselna pot v *Štirih časih* – kajti, če bi to vedel, ta pot ne bi bila nikakršna avantura. Pri pisanju je ravno to najlepše, da se sicer nekam zavestno napotiš, vendar ne veš, kaj boš tam našel, videl in skušal. Imel pa sem že na začetku pred očmi splošen formalni okvir tetralogije: sledenje ritmu letnih časov (tj. veliki sončni uri), ritmu mesecev in tednov (luninih men), vse do posameznih dni v tednu, pa tudi osnovne značajske lastnosti štirih glavnih oseb, slogovno in tematsko simetrijo med knjigami (»sestri« sta *Pomlad* in *Jesen* ter *Poletje* in *Zima*), predvsem pa me je vodila želja ustvarjati in pisati dialoge. Tudi v tistih poglavljih, ki niso napisana v obliki

pogovora, ampak kot eseji, pripovedi, sanje itd., ohranjam *notranji* dialog, se pravi, pogovor s samim seboj. In še enkrat bi rad poudaril, da je zame, tako v filozofiji kot v življenju, najpomembnejša pot – lahko bi platonsko dodal: pot k Dobremu, k Luči, seveda »skoz« sence. V mislih in življenju je najpomembnejša svetloba, »sončava«.

Bukla: Komu, kakšnemu bralcu, ste v osnovi namenili *Štiri čase*?

Uršič: Že na začetku *Pomladi*, v nagovoru bralcu ali bralki, sem zapisal: »Ta knjiga je moj filozofski sprehod s teboj, na katerem se mi lahko pridružiš kjerkoli, tudi sredi poti ...« – in to velja, bolj ali manj, za celotno tetralogijo. Bralcu hočem reči, naj se ne ustraši debelosti teh mojih bukev, saj ne zahtevajo, da jih prebereš v celoti, od začetka do konca, kakor kak klasični roman. Lahko jih začneš brati tudi nekje na sredini in se potem morda vrneš na začetek, podobno kot lahko bereš Plotina ali Montaigna ali Prousta (ki so seveda mnogo večji od mene) ... Ja, komu so namenjeni *Štirje časi*? Vsem, ki bodo v njih našli delček sebe, odseve svoje duše in duha. Gotovo je moje glavno področje filozofija, ki jo predavam študentom, tako da so te knjige namenjene tudi njim, recimo kot »sekundarna literatura«, čeprav niso učbeniki. Pa vsem tistim bralcem, ki filozofije sicer ne poznajo, jim je pa blizu iskanje modrosti. K temu naj dodam, da je pri branju prav vsake knjige, ki jo vzamemo v roke, pomembno to, da bralec vsaj ob vstopu vanjo knjigi zaupa, tudi če je *potem*, ko jo (pre)bere, do nje kritičen. Zdi se mi, da je nasploh preveč nekih apriornih sodb, predsodkov, še posebej pri tovrstnih »hibridnih« žanrih, ki skušajo ubesediti in povezati oboje, »mišljenje in pesništvo«, če uporabim znano sintagmo. Kot avtor si želim miselno in čustveno odprtega bralca, ki ne bo že vnaprej rekel »aha, to je to«, ampak rajši »no, pa pogledjmo, kaj je to«.

Bukla: V knjigah med seboj prepletate tako klasično kot tudi sodobno filozofsko misel. Kako bi ovrednotili intelektualno kondicijo sodobnih filozofov v primerjavi s klasičnimi?

Uršič: Vprašanje o odnosu med klasično in sodobno filozofijo bi zahtevalo dolg odgovor. Veliki klasiki, h katerim se nenehno vračamo, so »večno mladi« in so nam, »poznam« filozofom, vzor in navdih. Dandanes je težko povedati kaj resnično novega, ne samo v filozofiji, tudi v književnosti, likovni umetnosti, glasbi ... kajti svet je vse bolj zasičen ne samo s stvarmi, temveč tudi s pomeni. Bolj konkretno pa bi lahko rekel, da v sodobnih filozofijah pogrešam več pravega, temeljnega in odprtega dialoga med pripadniki različnih smeri. Včasih se zdi, kot da živimo na različnih planetih.

Bukla: Glede na to, da so knjige nastajale in se tudi brale skozi daljši čas, me zanima, če so tudi bralci kaj vplivali nanje. Kaj pa bralki žena in prijateljica, ki ju omenjate v zahvali pri knjigi *Zima*?

Uršič: Seveda, tako kot sem zapisal v tej zahvali, »saj se iz detajlov gradi celota«. Hvaležen sem tudi uredniku Cankarjeve založbe Zdravku Duši, da je vztrajal z menoj pri tem projektu, ter oblikovalcu Petru Skalarju in slikarki Zdenki Žido za lepo oblikovanje celotne tetralogije.

Bukla: Imate morda pred seboj že kak nov knjižni projekt?

Uršič: Še preden sem pred nekaj leti začel pisati *Zimo*, sem mislil, da bom svoj »četrti čas« razdelil v dve ali celo tri knjige (*O sencah*, *O luči* in ...), ali drugače povedano, da bom pisal *Štiri čase*, dokler bom pač zmož pisati. Potem sem ugotovil, da je vseeno bolje, da tetralogijo zaključim s to knjigo, *Zima – O sencah*. Ampak *štirje letni časi* obsegajo dvanajst mesecev, v moji tetralogiji pa jih je, kot na kakšnem drugem planetu, le deset (označeni so z rimskimi številkami), torej me čakata še knjigi XI in XII, namreč *onstran* te formalno in vsebinsko zaključene tetralogije, čeprav povezani z njo.

Marko Uršič